

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. Amelink

Al de dagen

(Matth. 28 : 20)

Vorige week wees ik op het feit dat we leven in een veelbewogen tijd. Misschien denkt u: dat is een algemeenheid, die de dominees de eeuwen door gedebiteerd hebben. Dat laatste is natuurlijk wel mogelijk, maar dat neemt de werkelijkheid van de constatering nú nog niet weg.

Opvallend is de overeenkomst tussen, zeg maar, de tijd van Luther en de onze, bij alle verschil dat er uiteraard ook is.

Dat was de wereld van 1500-1550. We zien dan het opkomen van de nationale staten. We zien het openen van de zeewegen naar Amerika, Afrika en Indië. We zien een opkomende middenstand en het verdwijnen van een heel maatschappelijk bestel. Boerenoorlog!

Het is dan nog niet zo lang geleden dat de boekdrukkunst is uitgevonden. Er komt een opleving op velerlei gebied. Nieuwe uitvindingen. Nieuwe mogelijkheden. Er is een hele lange rij van beroemde namen op te sommen.

Tegelijk zien we een zeer vinnige kritiek ontstaan op de H. Schrift. Terwijl er ook kwam een nieuw verstaan van de H. Schrift. Nieuwe en oude dingen werden door Luther en Calvijn uit de schatten van het koninkrijk opgedolven.

Uit de puinhopen kwam toch wat nieuws. (Francis Hackett, Hendrik VIII, zijn leven en zijn tijd).

☆☆☆

In zulk een fase van overgang leven we nu ook. Er is ook een heel ander maatschappelijk bestel aan het groeien. Niet minder is er een nieuwe politieke somenleving aan het ontstaan. We hebben de ruimte ontdekt. In principe de zwaartekracht overwonnen. We weten de atomen te splitsen.

Heel de wereld komt letterlijk binnen onze gezichtskring via de televisie. En er is niet minder een vinnige kritiek op de Bijbel.

☆☆☆

Als u in onze tekst de woorden „al de dagen“ wegdenkt, dan staat er zakelijk hetzelfde. Ik ben met u tot aan de voleinding der wereld. Toch zegt de Heiland het „al de dagen“ erbij. De belofte van Zijn nabijheid geldt elke dag, geldt elk tijdperk, hoe dat alles ook wezen moge.

Een dag kan lang duren. Vooral als het een dag is vol moeite.

Een nacht kan eindeloos duren, vooral als het een doorwaakte nacht is.

Het is nu al eeuwen geleden dat de Here Jezus weggegaan is. En we leven nog steeds in het „nog niet“ (1 Petr. 1 : 8). We leven onder de dreiging van de bom. Er is nog steeds onze onvolkomenheid. Er is nog steeds de onvolkomenheid van ons kerkelijk leven. Er is nog steeds de onvolkomenheid van het maatschappelijk bestel. Er is nog steeds de onvolkomenheid van het politieke bestel. Er is nog steeds de macht van de boze. Er is nog steeds de macht van de dood. Nog is het koninkrijk er niet. Dat maakt de dagen lang. Dat maakt de aaneenrijging der dagen lang.

☆☆☆

De Here Christus zegt dit tegen Zijn discipelen, als Hij op het punt staat naar de hemel te gaan. Nadat Hij hen de opdracht had gegeven, het evangelie te prediken in de gehele wereld. En wat een zwakke mensen waren het. En wat een geweldige taak stond voor de deur! (2 Cor. 4 : 7). Ze moesten naar Jeruzalem, waar de Heiland was gekruisigd. Ze moesten naar Griekenland met het indrukwekkende heidendom en denken. Ze moesten een wereld binnen in de greep van de satan (Rom. 1). En ze moesten iets ongelooflijks gaan verkondigen. Dat er werkelijk iets nieuws was gekomen door de dood en de opstanding van Jezus Christus. De opdracht is niet te overzien.

Maar de belofte is ook geweldig.

Ik ben met u. Dat is de oude belofte van de bescherming en van de leiding. Van de aanwezigheid. Zo troostte de HERE Jacob eens. Zo troostte de HERE Mozes.

En tegen de kerk van alle eeuwen wordt het gezegd. Ik ben met u. Laat je niet bang maken. Vrees niet voor de toekomst. Want de toekomst is dat wat ons toe komt van God. En in elke nieuwe situatie zal de oude boodschap het toch weer doen!

☆☆☆

Hij is met ons tot aan de voleinding der wereld. Dat is meer dan een tijdsbepaling. Het doel zal worden bereikt. Het zal vol worden.

Voleindigd. Het loopt maar niet af. Als het

klaar is, dan gaat het pas goed beginnen. Want het koninkrijk komt. Er gebeurt veel. Maar eigenlijk gebeurt er maar één ding: de oprichting van het onbeweeglijk koninkrijk van onze Here Jezus Christus. In de H. Schrift wordt de hemelvaart en de wederkomst steeds direkt aan elkaar verbonden. We behoeven, blijvend bij Zijn Woord, dan ook niet bang te zijn, dat we geen antwoord zullen vinden in dat Woord op alle vragen, waarvoor we gesteld worden.

Het geloof van deze nabijheid des Heren is geen zaak van optimisme of van pessimisme. Het is een zaak van rekenen op de Here. Hem aanspreken op Zijn belofte. Op Zijn Woord vertrouwen. Aan de ongelooflijke boodschap toch vasthouden.

En als de Here Jezus niet spoedig weerkomt, zal uit de puinhopen van het heden, toch zeker ook weer wat nieuws ontstaan, al zal het vreemdeling-zijn wel veel meer op ons af komen dan tot nu toe.

PRO MEMORIE

de dag was vrijwel gestorven,
maar toch brak de zon
zich een gloeiende baan
naar dit hoge,
uitzichtloze kerkraam.
fragmenten nietszeggend glas
glansden een ongekende gloed,
rood, goud en diamant
verlichtte de gezichten
plotsklaps
gingen alle dingen
een geheel nieuw leven zingen
dit Huis was nu een vreugdevuur!

in dat stralend licht
sprak toen een Stem mij dringend aan:

verwacht Me toch, verwacht
straks als Ik kom
is Mijn verschijnen toch niet ongedacht?
verwacht! verwacht!

Gert ter Wee

In verband met de vakantie van het personeel van de drukkerij waar ons blad wordt verzorgd zullen de nummers van 19 en 26 juli niet verschijnen. Het eerstvolgende nummer zal zijn dat van 2 augustus a.s.

de redactie

Kerkelijk Leven

Vroomshoop

Te Vroomshoop heeft de kerkeraad ds. J. Verhoeff geschorst.

Op de valreep.

Ds. Verhoeff heeft een beroep aangenomen naar de kerk van Oud Loosdrecht.

De beroepsbrief was door de beroepende kerkeraad ondertekend. En door de consulent der gemeente ds. W. Borgdorff van Baarn.

Dat laatste was voor de kerkeraad van Vroomshoop een voldoende grond om ds. Verhoeff der schorsing waardig te keuren, toen hij niet alleen dat beroep in overweging nam, maar het ook aannam.

Waarom deze zaak nu niet overgelaten aan de kerkeraad van Loosdrecht en de classis Amersfoort?

Bij de laatste moest Loosdrecht approbatie vragen. Niet bij de kerkeraad van Vroomshoop.

Utrecht

Na de scheuring in Utrecht vervoegden zich ter classis Utrecht afgevaardigden van twee kerkeraden. Van, laten we zeggen, de kerkeraad-Hoekstra, die zich van de andere broeders afscheidde, en van de kerkeraad-Visser.

De kerkeraad-Hoekstra werd door de classis ontvangen.

De andere afgevaardigden werden heengezonden.

Geloven de classische broeders nu heus, dat de gemeente die onder het gehoor van ds. Visser is, een door de Here Jezus Christus van zijn plaats genomen kandelaar is, een Laodicea dat de Here „uit zijn mond gespuwd” heeft?

Indien ja, dan huiveren we voor zo'n oordeel.

Indien neen, dan huiveren we voor dat classicale spelletje.

Hoe het ook zij — het is om te huiveren.

Het heeft allemaal niets meer te maken met de enige middelen, waardoor het koninkrijk der hemelen wordt opengedaan en toegesloten. En het heeft al de trekken van een zuivering.

Prof. Herman Ridderbos over de Tehuisgemeente

In het Gereformeerd Weekblad schrijft prof. Ridderbos over de broeders en zusters, die ds. Van der Ziel met zijn volgelingen niet volgden naar de synodale kerken.

Hij noemt de houding van die broeders en zusters individualisme. Het moet in dit verband wel betekenen dat deze broeders en zusters ten onrechte de gemeenschap met ds. Van der Ziel loslieten toen deze heenging.

Heeft prof. Ridderbos ook bedacht dat het optreden van ds. Van der Ziel c.s. een brok kerkelijk individualisme vertoont?

Mede om ds. Van der Ziel kwamen dertien leden van de synode van Rotterdam-Delfshaven,

de ondertekenaars van de Open Brief, meerdere predikanten, die in de Tehuisgemeente voorgingen,

meerdere kerken,
meerdere classicale samenkomsten,
twee hoogleraren,
twee lectoren,
enzovoort
in de moeite.

Niet daarom alléén.

Maar óók daarom.

En zonder de broeders, die het voor het goed recht in zijn zaak opnamen, in zijn stap ook maar te kennen, ging ds. Van der Ziel heen.

Van individualisme gesproken...

Hetzelfde zou te zeggen zijn van ds. R. Brands, ds. J. P. van der Stoel, ds. P. Wulfraat.

Maar wat zegt in deze situatie zo'n term: individualisme?

Ze betekent in de in geding zijnde zaken niets.

OVER HET ONTSTAAN VAN OPBOUW (Een vervalste geboorte-acte)

Het Nederlands Dagblad van 24 juni bracht een verslag van een causerie door de heer K.

C. van Spronsen, gehouden voor de Grafische Beroepskring van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond. Het verslag luidt als volgt:

Geref. persarbeid blijft kwestie van beginsel

(Van een correspondent)

In de jaarvergadering van de Grafische Beroepskring van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, welke zaterdag in de Oosterkerk te Amersfoort is gehouden, heeft de heer K. C. van Spronsen (Rudolf van Reest) fragmenten gelezen van zijn boek, getiteld „De Braambos” dat in het najaar in de R.B.-serie zal verschijnen.

De heer Van Spronsen geeft in zijn werk een summier samenvatting van de Vrijmaking en bespreekt daarin ook de rol (en de taak) van de gereformeerde pers, met name van „De Reformatie”. Spr., die de fragmenten becommentarieerde, wees op de achtergronden van de huidige crisis in de Gereformeerde Kerken, waarbij wij allen ten nauwste zijn betrokken. De ellende is in wezen meegekomen met de Vrijmaking en reeds kort daarna wilde men al een nieuw blad naast „De Reformatie” van K.S., hetgeen in feite in 1955 is gerealiseerd in „Opbouw”. De crisis rondom „De Reformatie”, die in 1955 plaats greep, was niet anders dan een kwestie van beginsel, aldus de heer Van Spronsen. Het is Gods genade geweest, dat in die crisis is gekozen voor het buigen voor Gods Woord en voor handhaving van de Belijdenis.¹⁾

Met grote nadruk en in diepe ernst liet spr. uitkomen, dat het erom gaat, dat wij duidelijk onze positie bepalen. Het wordt hoog tijd dat wij gaan inzien, dat wij onze krachten niet kunnen blijven verteren in polemieken e.d., maar dat wij ons verdiepen in de schatten, die de Heere ons in de Vrijmaking heeft geschonken.²⁾

Wij mogen toch staan in de blijdschap des geloofs, dat Gods beloften ja en amen zijn, en dat Hij Zijn Kerk in stand houdt.³⁾ Wij hebben niet beseft, welke weldaad Gods het is geweest, dat Hij Zijn Kerk heeft vrijgemaakt. Al staan wij dan geïsoleerd, wij mogen belijden, dat God zijn ware Kerk vergadert dáár waar wordt vastgehouden aan de normen, aan de Belijdenis, die naar Gods Woord is,⁴⁾ en in deze zin mogen wij belijden, dat wij staan in de ware Kerk.

Op deze boeiende causerie is een zeer leerzame bespreking gevolgd, waarin o.m. uitvoerig is gesproken over de Wijsbegeerte der wetsidee en zelfs de samenwerking G.P.V.-N.E.V. ter sprake is gekomen.⁵⁾

We hebben hier en daar cijfers aangebracht en maken de volgende kanttekeningen.

ad 1) Volgens het verslag is de ellende meegekomen met de vrijmaking. Als we het goed begrijpen — en dat doen we — is de vrijmaking niet 'zuiver' geweest, volgens de heer K.C.v.S. dan. Want behalve zuivere Schilderianen is er ook veel 'gemengd volk' mee door de rode zee gegaan: mensen van de V.U., aanhangers van de Wijsbegeerte der wetsidee, mensen, die veel van Janse geleerd hadden en lieden, die nergens bijhoorden, zonder specialiteiten. Het zat er dik in dat dat niet goed kon gaan, tenminste voor wie een Schilderianse en niet een katholiek gereformeerde kerk begeerde.

Het bleek ook al spoedig: reeds kort na de vrijmaking wilde men al een nieuw blad naast „De Reformatie” van K.S. Wat een misdadig streven! Hoe bestaat het in de heilige algemene christelijke kerk dat men een krant durft begeren náást De door K.S. geredigeerde (en door Oosterbaan en Le Cointre onder supervisie van de heer Van Spronsen uitgegeven) Reformatie!

Maar er waren andere bladen. Reformatiestemmen en De Vrije Kerk. Die zijn opgegaan

in het Gereformeerd Gezinsblad. Over de komst van dát blad zal de heer Van Spronsen ook wel niet zo enthousiast zijn geweest.

Volgens hem is aan dat boze begeren „in feite” uitvoering gegeven in 1955. Die arme professoren Jager en Veenhof en anderen! Jaren lang moeten ploeteren om náást 'De Reformatie van K.S.' (en van K.C.v.S.) een krant uit te geven. Het lukte pas toen K.S. al drie jaar gestorven was (1952). Toen was echter K.C.v.S. nog springlevend. En deze man, die op het uitgeverkantoor van Oosterbaan en Le Cointre zat en ervaring had in het wippen van redacties heeft in 1955 de professoren Jager en Veenhof gewipt nadat hij enige jaren daarvoor een zekere D.E.C. van het Kerkplein had weggewerkt omdat niet de redactie, maar hij, chef op de Goese uitgeverij, weigerde een stuk van D.E.C. op te nemen.

Nadat de heer Van Spronsen in De Reformatie (van K.S.!) „de wet had verzet” is toen de Persvereniging Opbouw ontstaan. Niet omdat men dat begéerde, maar omdat de heer Van Spronsen de redactie heeft weggejaagd en anderen bereid waren hun plaatsen in te nemen.

ad 2) De Here heeft ons in de vrijmaking NIETS geschonken. Wat we na de vrijmaking hebben, hadden we daarvoor: Gods Woord. En de klassieke belijdenis van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Wat de heer Van Spronsen hier zegt, dát is nu een typisch staaltje van 'vrijmakingsideologie'.

ad 3) In die blijdschap mochten we ook vóór de vrijmaking staan. Dat kwam niet bij en door de vrijmaking. Dat blééf. God houdt zijn kerk in stand. Gelukkig maar. Tegen al haar vijanden. Zelfs al zou de kerk in Nederland ondergaan, zoals ze is ondergegaan in Klein Azië, in Noord-Afrika enzovoort.

ad 4) Daar moet wat bij. Want van degenen, die van deze kerk zijn leert de Schrift dat zij „te kennen zijn uit het geloof, en wanneer zij, aangenomen hebbende de enige

G. VISEE

Zaligmaker Jezus Christus, DE ZONDE VLIEDEN en de gerechtigheid najagen, de ware God en HUN NAASTE liefhebben; niet afwijken (in leer en wandel!) noch naar rechts noch naar links en hun vlees kruisigen met zijn werken.”

ad 5) Welke wijsgeer heeft de broeders over de wijsbegeerte der wetsidee ingelicht? Dat vereist toch een stukje vakwerk. Geen wijsgeer zal er aan denken wijsgeren over het drukkersvak in te lichten. Toch moet het met de wijsbegeerte een koud kunstje geweest zijn. Lichte kost. Want er kwamen nog zwaardere stukken aan de orde: er is ZELFS gesproken over de samenwerking tussen het Gereformeerd Politiek Verbond en het Nationaal Evangelisch Verband, over de samenwerking in de politiek tussen vrijgemaakten en mensen, die buiten de ware kerk staan.

Het is toch wel treurig: De Reformatie zuiveren, de kerk zuiveren van broeders en in de politiek de stemmen proberen binnen te halen van mensen, die buiten de (vrijgemaakte) kerk staan...

Maar wat de heer Van Spronsen opduste over de geboorte-acte van Opbouw dat is niet aan Gods genade te danken, maar aan de perspolitiek van de heer K. C. van Spronsen himself. Het is... nee, we houden dat woord in de pen. De Duitsers hebben daar een keurig woord voor: Vorspiegelung falscher Tatsachen, d.w.z. het voorspiegelen van onjuiste feiten.

Dat is netjes gezegd.

Voor een niet nette zaak.

Ze is strafbaar.

Voor de wetten der mensen.

En voor de wet van God.

Postscriptum

Het wordt misschien hoog tijd dat de officiële stukken over het gebeurde in 1955 eens worden gepubliceerd. Ze zijn om de lieve vrede dertien jaar in portefeuille gehouden.

Geloof in discussie

H. G. Geertsema

inzake: dr. H. M. Kuitert, DE REALITEIT VAN HET GELOOF. Over de anti-metafysische tendens in de huidige theologische ontwikkeling.

Kampen 1966, 1967².

(V)

5.2 Dubbelzinnige geschiedenis

K. hanteert het begrip geschiedenis in tweeërlei zin. Het begrip geschiedenis bevat bij hem twee elementen, die aan dit begrip een zekere ambivalentie geven. De onderscheiding van deze twee elementen loopt parallel met de onderscheiding die K. zelf maakt tussen 'verpakking' en 'verpakte inhoud' in de traditie.

Als van elkaar onderscheiden elementen zijn zij terug te voeren op de twee momenten, die K. zelf onderscheidt in het geschiedenisbegrip van Lessing. Historisch wil zeggen: historisch ontstaan en historisch, via overlevering tot ons gekomen (p. 27, cf p. 180).

Wanneer K. spreekt van de historiciteit van de christelijke waarheid betekent dat daarom twee dingen:

- de wijze, waarop deze waarheid geformuleerd en gekend wordt, is historisch bepaald,
- de inhoud ervan slaat op historische gebeurtenissen.

ad a. De historische bepaaldheid van de traditie c.q. de christelijke waarheid betreft de culturele context, het totale wereldbeeld, waarin zij speelt. In de geschiedenis is een wisseling van situatie en daarmee van het wereldbeeld, spraakgebruik enz. De christelijke waarheid is de kennis van God in deze situatie. De formulering van de waarheid en daarmee van de kennis van God varieert daarom met de situatie (cf p. 163 v., 166, 169). Voor deze tijdgebondenheid van de formulering kan herinnerd worden aan de functie van de beeldvorming (cf p. 170 v, zie onder 4.1a). Op deze wijze wordt ruimte gevraagd voor de herformulering van de christelijke waarheid (p. 187, nt 57). De christelijke waarheid bestaat niet in tijdloze eeuwige formules (p. 167). „Dat zij niet in onveranderlijke formules ingaat, behoort tot het wezen van de christelijke waarheid” (p. 165). De achtergrond hiervan ziet K. gelegen in de historische bestaanswijze van de mens (ib.). Dit moet wel betekenen, dat de mens zelf (in zekere zin?) historisch bepaald en tijdgebonden leeft. De diepere achtergrond van deze historiciteit van de waarheid ziet K. evenwel daarin, „dat God Zelf in Zijn Zelfopenbaring deze historiciteit van de waarheid oproept en effectueert”, nl. door het voortgaande werk van de H. Geest. Wie wil vasthouden aan tijdloze eeuwigdurende formuleringen „sluit God in Zijn Zelfopenbaring in het verleden op en elimineert in feite de Geest als de wijze waarop Israëls God **heden** vernieuwend en bevrijdend met ons wil omgaan” (p. 166). Omdat het christelijk geloof omgang van de christen met God is, daarom is de christelijke waarheid, waarop het geloof zich richt, historisch, tijdgebonden. Want deze omgang vindt plaats in de geschiedenis met zijn wisselende situaties.

Hier komt de vraag op: wordt op deze wijze het voortgaande werk van de H. Geest gecorreleerd aan de historische ontwikkeling van een in feite 'profane' geschiedenis?

ad b. Van de in het historisch materiaal verpakte inhoud van de christelijke waarheid is allereerst te zeggen, dat zij alleen verpakt aanwezig is en nooit uitgepakt kan worden. Wel wisselt de verpakking, maar zonder verpakking gaat het niet. Dat is te begrijpen vanuit de idee van de menselijke beeldvorming. Wanneer al het menselijk spreken van beeldvorming afhankelijk is en deze beeldvorming varieert met de verschillende 'leefwerelden' (p. 170), dan is ook het spreken van de christelijke waarheid van deze beeldvorming afhankelijk en daarmee van de variërende historisch-cultureel bepaalde 'leefwerelden'. Dat sluit evenwel niet uit, dat K. nu

zelf probeert te formuleren wat in die verpakking zit, nl. „de geschiedenis van Israël geleid door Israëls God, culminerend in de geschiedenis van Jezus Christus als representant van Israëls God temidden van Israël” (p. 176). De vraag naar de tijdgebondenheid van deze 'verpakking' zullen we laten rusten. Het is duidelijk, dat het in deze formulering opnieuw om 'geschiedenis' gaat. Van deze geschiedenis, de gebeurtenissen, noemt K. drie kenmerken: de onomstotelijke facticiteit (p. 177), het verleden-zijn (p. 178) en het betekenisvol-zijn ervan (p. 181 v.). Deze gebeurtenissen hebben op een bepaalde plaats in een bepaalde tijd plaats gevonden (p. 179), zonder dat daarmee de betekenis voor vandaag ontkend is. Maar in deze betekenis wordt het onder a. genoemde element weer sterker (zie onder 4.3).

5.3 Tweewaardige geschiedenis

De vraag is nu: hoe verhouden deze twee elementen zich tot elkaar? Er is een duidelijk verschil in waardering: de cultuur-historisch bepaalde vorm van de christelijke waarheid is niet geldig c.q. normatief in andere situaties. Het is slechts de verpakking (cf p. 174 v.). Zij is ook zonder directe betekenis voor die andere situaties. Daartegenover heeft de verpakte inhoud nog wel betekenis. Zij is normatief. De verpakking en de inhoud vormen resp. het discontinue en het continue element in het geschiedenisbegrip van K. (cf p. 168 v.). Maar K. wil beide elementen 'historisch' blijven noemen: de discontinuïteit zowel als de continuïteit (p. 169). Juist omdat K. alle accent legt op de historiciteit van de waarheid, kan deze tweeërlei zin van 'historisch' tot dubbelzinnigheden leiden. Dit kan met een voorbeeld duidelijk worden gemaakt. De uitspraak: „de opstanding behoort tot het historisch element van de christelijke boodschap” kan in de terminologie van K. zowel betekenen: de opstanding is een historische gebeurtenis, die een essentieel element is van het christelijk geloof (zo K. zelf, p. 179 v.), als wel: het geloof in de opstanding is de vorm, waarin de eerste christenen vanuit hun cultuur-historisch bepaald wereldbeeld hun geloof in Jezus hebben geformuleerd, zonder dat wij dat vandaag nog net zo hebben te geloven.

K. wekt de indruk, dat historie-a de ruimte is waarin historie-b plaats vindt en overgeleverd wordt. Daarbij is historie-a van te voren gegeven: de omgang van God met de mensen vindt plaats in een „bepaalde cultuur-historisch definieerbare context” (p. 174). Wat is de aard van deze 'context'? Staat zij op zich zelf, in zoverre los van de omgang van God met de mensen en van de mensen met God, dat zij autonoom ontstaan is? Wordt zij alleen met deze omgang verbonden, doordat zij de vorm levert waarin van deze omgang wordt getuigd? Of misschien, doordat zij de vorm van deze omgang zelf levert, voor zover ook daarin de menselijke beeldvorming fungeert? Of moeten we zeggen, dat ook deze context zelf resultaat is van de omgang van God met de mensen en van de mensen met God? Maar in dat geval zal in het spreken van die context niet alleen de cultuurhistorie als een autonome ontwikkeling in rekening gebracht moeten worden, maar ook de wijze waarop de mensen in deze ontwikkeling zich tegenover God hebben gedragen en de gevolgen, die dat voor hen heeft meegebracht, ook voor hun opvatting van de werkelijkheid (cf p. 130 v.). Maar dan is het de vraag of de context tenslotte wel cultuur-historisch definieerbaar is. Ook cultuur-historisch zal er wel iets van te zeggen zijn. Maar in de gedachtegang van K. moet het onderscheid tussen getuigenis en klankbodem, tussen verpakte inhoud en verpakking, tussen historie-b en historie-a tenslotte leiden tot

het onderscheid tussen een 'heilige' en een 'profane' geschiedenis, waarin de 'profane' geschiedenis is gediskwalificeerd, omdat zij weliswaar in haar ontstaan autonoom is ten opzichte van de 'heilige', maar tegelijk niet meer dan de context, waarin de heilige geschiedenis plaats vindt. En daarbij komt dan de vraag op, of deze 'profane' geschiedenis ten slotte voor haar zin niet toch afhankelijk zal worden van de 'heilige' geschiedenis, wil zij niet volledig zonder betekenis blijven.

K. verzet zich tegen de 'existentiëletheologie', omdat daarin 'God' uit de 'natuur' en uit de 'geschiedenis' wordt gebannen (p. 148), maar het is de vraag of zijn gedachtegang veel ruimte overlaat voor God in natuur en geschiedenis, vooral wanneer de natuur- en geschiedwetenschappen autonoom hun gang mogen gaan met alleen een zekere inperking vanuit de theologie (p. 181, 161 v.).

Uit het bovenstaande kunnen we de conclusie trekken, dat het geschiedenisbegrip vraagt om een nadere analyse. K. zelf heeft de noodzaak hiervan wel gevoeld, zoals blijkt in de uitspraak: „Zonder een behoorlijke analyse van wat geschiedenis is, komt de theologie vandaag niet uit” (p. 181). Het tekort van dit boek lijkt mij te zijn, dat deze analyse niet wordt gegeven. Deze onduidelijkheid in het geschiedenisbegrip van K. hangt samen met de aarzeling heel de geschiedenis als de breedste context te zien, vanwaaruit een tekst geïnterpreteerd moet worden (p. 136, cf nt 93). Wanneer de context cultuur-historisch bepaald kan worden, is het moeilijk, zo niet onmogelijk heel de geschiedenis als een eenheid te blijven zien. Hierachter staat de vraag naar de aard van de waarheid: is zij werkelijk historisch, zoals K. stelt of omvat zij elke geschiedenis in die zin, dat heel de geschiedenis alleen vanuit de waarheid verstaan kan worden? Als de waarheid uiteindelijk gezien wordt als historisch, in de zin van een betekenisvol gebeuren in een voorgegeven context, wordt dan daarmee die context zelf niet aan de onwaarheid prijsgegeven, in die zin dat zij buiten het bereik van de waarheid van God zelf komt te staan?

Met deze tweewaardigheid van de geschiedenis hangt ook samen een zekere ambivalentie in de waardering van de metafysische theologie. Aan de ene kant is K. geneigd deze manier van theologiseren een zeker recht toe te kennen in haar eigen tijd, in haar historische situatie, een recht dat evenwel in de hedendaagse veranderde situatie niet meer aanwezig is (cf p. 39, 147, 163, 212). Aan de andere kant wijst hij ook voor de 17e en 18e eeuw de metafysische theologie af en typeert hij haar als „een verloochening van wat Luther en Calvijn als licht is opgegaan” (p. 158). Daarin wordt een norm gesuggereerd, die boven de geschiedenis uitgaat. In feite wijst hij evenwel de metafysische theologie voor de 17e en 18e eeuw af, niet omdat het metafysisch denken waarvan zij uitging als zodanig verkeerd zou zijn, maar omdat zij ook toen al de aansluiting aan het denken van eigen tijd gemist zou hebben. Zij stelt een Aristotelische metafysica tegenover het nieuwe denken, dat bij Descartes inzette (cf p. 25, 164 nt 4). Zo blijft er alleen een legitieme mogelijkheid voor metafysische theologie over in de Middeleeuwen (p. 212). Aan de ene kant wordt gesteld, dat de metafysische theologie vandaag achterhaald is, omdat het metafysische denken uit de tijd is, anderzijds wordt tenminste gesuggereerd, dat zij geen recht doet aan het bijbels getuigenis en als zodanig moet worden afgewezen (cf b.v. p. 152).

Deze onduidelijkheid in de beoordeling van de metafysische theologie is m.i. het gevolg van het feit dat het denken van een bepaalde tijd niet zelf onder de kritiek van de waarheid gesteld wordt: het cultuur-historisch gegeven wordt tegenover deze waarheid autonoom geacht en blijft aan haar kritiek onttrokken. De ontwikkeling van historie-a is autonoom en daar moet ook God zich bij aanpassen. Op deze wijze kan de tegenstelling tussen de boodschap van de opstanding en alle menselijke werkelijkheidsontwerpen van welke cultuur ook, zoals daarvan wordt gesproken op p. 131 niet werkelijk fungeren. Dit hangt samen met de wijze waarop K. de inhoud van de bijbelse boodschap formuleert. Deze formulering suggereert, dat het handelen van God met de mensen pas met Israël is begonnen. Deze beperking lijkt mij in strijd met het universele karakter van de omgang van God met de mensen en van de mensen

met God, zoals dat reeds in het boek, dat de kerk van Israël heeft ontvangen, tot uitdrukking komt.

6. CONCLUSIE

6.1. Het doel

Wat K. beoogt met het (voorlopig) theologisch ontwerp, dat hij in dit boek heeft aangeboden, is het gesprek tussen kerk en wereld op wetenschappelijk niveau, i.c. in het kader van de universaliteit op gang te houden (p. 39). Omdat hij deze zelfde poging aanwezig ziet bij de existentiële theologen, kan hij ook veel waardering voor hun pogingen opbrengen (p. 130), hoewel hij hun oplossing volledig van de hand wijst, omdat daarin het bijbels getuigenis niet tot zijn recht kan komen (p. 147). Omdat evenwel de invloed van het wetenschappelijk denken niet tot de universiteit beperkt blijft, maar zich in het leven van alle mensen meer of minder doet gelden, is de poging als theoloog in contact te blijven met het eigentijdse wetenschappelijke denken niet alleen een interessante vrijetijdsbesteding van daartoe in staat gestelde theologen, maar van betekenis als bezinning van de kerk, die in haar theologie verantwoording aflegt van de hoop, die zij heeft (p. 202, cf p. 17)v.), midden in de wereld, waarin zij leeft (cf het 'onwetenschappelijk naschrift'). Zonder de invloed van de theologie in het leven en denken van de kerk te willen ontkennen noch de rechtmatigheid van de functie van de theologen in de kerk, mag toch de vraag gesteld worden, of de theologie op deze wijze (kerkelijke verantwoording) niet een te grote rol gaat spelen. Deze vraag klemmt te meer, omdat de theologie hier komt met de pretentie van wetenschap. Het feit, dat deze wetenschap 'sui generis' genoemd wordt ten opzichte van de andere wetenschappen, doet daar niets vanaf. Het heeft eerder tot gevolg, dat de resultaten moeilijker voor kritiek toegankelijk zijn. De wetenschap is altijd al geneigd bepaalde resultaten van haar onderzoek als onaantastbaar aan de niet wetenschappelijk geschoolde voor te stellen, ook al worden diezelfde resultaten door voortgaand onderzoek zelf mogelijk weer achterhaald. Voor de theologie, die 'sui generis' te werk gaat, komt daar dan nog bij, dat zij juist daardoor zich ook aan de kritiek van de andere wetenschappen kan onttrekken. Tegenover de niet wetenschappelijk geschoolde presenteert zij zich als wetenschap, met het aan die naam verbonden gezag, en tegenover de andere wetenschappen als theologie, die zich beweegt „tussen de polen geloof en openbaring, dat wil zeggen haar terrein is per definitie een terrein waar men slechts wat beginnen kan doordat men zijn gedachten 'krijgsgevangene' laat maken van Jezus Christus" (p. 38). Wel ontkent K. de afhankelijkheid van het geloof van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek (p. 180 v.), en erkent hij de aanwezigheid van vooronderstellingen in dat onderzoek, die mee de uitkomst ervan bepalen (b.v. p. 181), maar daarmee is de positieve verhouding tussen beide nog niet aangewezen: wat de legitieme functie is van de wetenschappelijke theologie in het geloofsdenken en -leven in de kerk. Bovendien kan deze stelling door iedereen worden gehanteerd: door de meest extreme 'fundamentalist', wat dat dan ook zou mogen zijn evengoed als door een radicale vrijzinnige. Het hangt er maar net vanaf wat je wilt geloven (cf de op p. 185 aangesneden problematiek van de grensgevechten over de scheiding tussen 'verpakking' en 'verpakte inhoud').

6.2. De uitkomst

Nu zal de vraag gesteld moeten worden, of de poging die K. in dit boek onderneemt om het gesprek tussen kerk en wereld op wetenschappelijk niveau voort te zetten geslaagd mag heten. Ik voor mij meen die vraag ontkennend te moeten beantwoorden. De inzet bij de categorie van de geschiedenis lijkt veelbelovend. Er wordt een weg gewezen, die het voor het christelijk geloof mogelijk moet maken de confrontatie met de resultaten van het historisch onderzoek te doorstaan en het gesprek vol te houden. Er lijkt ruimte vrij te komen voor deze 'resultaten', doordat een 'subjectief' en daardoor historisch variërend element wordt aangewezen in het overgeleverde geloofsgoed. Daarvoor moet de categorie van de geschiedenis dienst doen. Maar de hantering ervan schiet duidelijk te kort. In feite wordt de hele problematiek van dit

gesprek in de term 'historisch' opgeborgen door de dubbel-zinnigheid ervan.

De oorzaak van deze foutieve uitkomst is m.i. te wijten aan de wijze waarop het probleem gesteld is. In het gesprek tussen de theologie en de andere wetenschappen moeten beide partijen hun autonomie behouden. In deze formulering, waarbij de theologie en de andere wetenschappen resp. optreden als de representanten van de kerk en de wereld, zijn die andere wetenschappen per definitie niet-christelijk en is de theologie per definitie evenzeer wel christelijk. Tot een werkelijk gesprek in de zin van een radicale confrontatie kan het dan niet komen. De enige mogelijkheid van samenleven is een al of niet vreedzame coëxistentie, met in het eerste geval eventueel enig grensverkeer in de vorm van wat aanpassing: de andere wetenschappen laten zich een beetje door de theologie betuttelen („zover mag je gaan, maar niet verder”) en de theologie probeert zoveel mogelijk met de resultaten van die anderen rekening te houden. Maar de confrontatie in de zin van de botsing van de boodschap van het kruis en de opstanding van Jezus Christus met al haar implicaties met de werkelijkheidsopvatting van onze cultuur (p. 131) kan niet van de grond komen. De wetenschappen zijn immers q.q. auto-noom, c.q. 'neutraal', terwijl de theologie zich altijd op haar 'sui generis' kan beroepen.

De waarde van deze theologische handreiking ligt in de analyse van de 'existentiële theologie', zowel in de poging deze theologie te laten uitspreken en aan haar motieven recht te doen als in de beoordeling ervan. Maar in zover het probleem van de confrontatie van bijbels en modern 'wetenschappelijk denken' om een oplossing vraagt, reikt deze theologische hand m.i. duidelijk te kort, omdat zij de wortel van dit moderne denken in het geloof in de autonomie van het denken niet heeft blootgelegd.

7. „ONWETENSCHAPPELIJK NASCHRIFT"

De onzekerheid van de christenen ten aanzien van hun christelijk geloof is de achtergrond, waartegen het spreken van „de realiteit van het geloof" verstaan wil worden. Daarom schrijft K. een „onwetenschappelijk naschrift", waarin de snel veranderende situatie, waarin wij leven en waarin wij vandaag christen mogen zijn, in enkele korte trekken wordt aangegeven. In deze wereld wil K. staan op de grond van „de realiteit van het geloof", in de zekerheid niet van het geloven, maar van het geloofde, „de boodschap van het kruis en de opstanding van Jezus van Nazareth als het einde van de oude en het begin van de nieuwe wereld, die opgebouwd en voortgezet wordt in het werk van de Geest" (p. 219).

Deze intentie van K. dient ten volle gehonoreerd te worden. De vraag is alleen te stellen, of met de problemen die in dit boek aan de orde komen, de meest werkzame en diepliggende vragen van en voor het christelijk geloof onder woorden zijn gebracht. Vormen de resultaten van het historisch onderzoek inderdaad „het enige echte probleem waarmee het christelijk geloof geconfronteerd kan worden"? K. meent van wel (p. 162, cf nt 24). Ik zou de vraag willen stellen: worden deze problemen niet betrekkelijk, wanneer het evangelie werkelijk verstaan wordt in wat het wil zeggen: de prediking van het kruis en de opstanding van Jezus, met de ergernis die daaraan voor ieder mens verbonden is? In dit evangelie staat de genade van God, zichtbaar in het kruis en de opstanding van Jezus, tegenover de toorn van God, eveneens zichtbaar in het kruis en de dood waaruit Jezus is opgestaan, maar ook in de oordelen, die vandaag over de wereld gaan.

Wie tot deze genade van God de toevlucht neemt, kan er niet omheen — hoe zwaar dat ook valt — van zijn oordelen te erkennen: zij zijn rechtvaardig. Pas dan is de genade van God werkelijk genade.

Dat betekent inderdaad het einde van onze oude wereld, het einde van al onze pretenties. De ernst van de vragen, die hier ontstaan, en van het verzet, dat hier opkomt, is dieper gepeild in het „onwetenschappelijk naschrift" van Kierkegaard (cf aant. 4) dan in dit van K. Hij verwijst er echter wel naar, wanneer hij schrijft: „Er is tijd voor nodig om het met God eens te raken over de dingen die ons in het evangelie worden verkondigd" (p. 220).

PSALM 104

Uit de nieuwe berijming der Psalmen.

*Mijn ziel, verheerlijk God om zijn macht.
Bekleed is Hij met majesteit en pracht,
het licht heeft Hij als mantel omgeslagen,
Hij maakt de wolken tot zijn zegewagen.
Hij die de hemel uitspant als een tent,
Hij bouwt zijn zalen in het firmament.
Op vleugels van de wind schrijdt*

*Hij verheven,
storm zendt Hij uit, door vuur wordt*

Hij omgeven.

*Gij grondvest het heeal, houdt het in stand,
ontwrikbaar staat het bouwwerk van uw hand.
Gij deedt de vloed over de aarde golven
en hoge bergen werden diep bedolven.
Uw donder joeg het water op de vlucht,
het dal viel droog, de rots rees in de lucht.
De afgrond moest zich op uw woord betomen,
uw vloed zal d'aarde nooit meer overstromen.*

*Uw bronnen zenden beken in het dal,
zij storten neer als steile waterval,
verbreden zich tot rustige rivieren.
Van alle kant verzaamlen zich de dieren.
Zij komen langzaam nader uit het bos,
woudezels stappen op het zachte mos
het water tegemoet om er te drinken.
Vogels doen overal hun lied weerklinken.*

*Gij drenkt de bergen uit het hoge zwerk,
de vruchtbaarheid der aarde is uw werk.
De dieren grazen in de malse weiden,
de sikkel gaat de rijpe halmen snijden.
De wijn verheugt het hart, en voedszaam brood
geeft Gij genoeg voor aller mensen nood.
Zie op de Libanon Gods cederbomen,
zij staan verzadigd door zijn regenstromen.*

*Daar nestlen vogels in de hoge kruin,
bewonen eibers een cypressentuin.
De steenbok klautert op de hoge toppen,
in holen kan de klipdas zich verstoppen.
Gij deelt de tijd in naar de stand der maan
en doet de zon, nog dralend, ondergaan.
Dan worden in het bos de dieren wakker,
rumoerig breken zij zich door de takken.*

*En in het duister klinkt een hese schreeuw,
zijn voedsel zoekend brult de jonge leeuw.
Aan God den Here zelf vraagt hij om spijs.
De dag breekt aan, de morgenzon gaat rijzen:
het wordt weer stil, loom en verzadigd keert
hij naar zijn hol, waar niets zijn sluimer deert.
De mens treedt in het licht en gaat zijn plichten
getrouw tot aan de avond toe verrichten.*

*O Heer, hoe groot moet dan uw wijsheid zijn,
Gij hebt het al gemaakt, van groot tot klein.
Vol is de aarde van uw wonderwerken.
Daar is de zee, hoe wijd stelt Gij haar perken.
Hoe wemelt zij van dieren zonder tal.
De schepen varen aan van overal.
En in de schoot der zee leggen uw handen
de leviathan spelende aan banden.*

*Al wat er in uw grote schepping leeft
wacht, Heer, op U, tot Gij hun voedsel geeft.
Ontsluit G'uw hand, zij zamelen de gaven
waarmee Gij hen wilt spijzen en laven.
Verbergt Gij uw gezicht, hen dreigt de dood,
stof worden zij weer in der aarde schoot.
Maar d'adem van uw Geest brengt hen
tot leven:
het aardrijk wordt een nieuwe bloei gegeven.*

*De ere Gods zij tot in eeuwigheid.
De schepping blinke van zijn majesteit.
Ja, alles wat Hij opriep en doet leven
moge Hem ongestoorde vreugde geven.
Aanbiddelijk in grootheid is de Heer,
ziet Hij alleen maar op de aarde neer,
dan beeft zij, en de grote bergen roken
als Hij zijn hand naar hen heeft uitgestoken.*

*Ik zal den Heer lofzingen levenslang,
zolang ik ben wijd ik Hem mijn gezang.
Behage Hem het lied dat ik Hem wijdde,
dan zal ik steeds mij in den Heer verblijden.
De aarde wordt van alle zondaars rein,
de goddelozen zullen niet meer zijn.
Loof, hallelua, loof, mijn ziel, den Here,
alles in allen zal Hij triomferen.*

Brief aan een Marxistische vriend

Amice,

Hartelijk dank voor je uitvoerige brief, waarin je werkelijk een lawine argumenten en argumentjes over me uitstort. Ik heb geprobeerd al die stenen en steentjes te sorteren en wil me nu in mijn brief graag beperken tot wat m.i. fundamenteel is.

Je stelt dat het christendom 19 eeuwen de tijd gehad heeft om een rechtvaardige wereld op te bouwen en dat het daar volledig in gefaald heeft. Daarom acht je het nu de hoogste tijd dat de revolutie het heft in handen neemt. Alleen een daadwerkelijke, georganiseerde revolutie kan volgens jou de wereld veranderen in een paradijs.

Laat ik je onmiddellijk toegeven, dat „het christendom” bepaald geen aantrekkelijke zaak is. En ook ik ben van mening dat het zijn tijd gehad heeft. Ronduit gezegd: ik kan daar niet rouwig om wezen. Want „het christendom” is een gedrocht. Het is een smelting van politieke, economische, sociale, culturele, maatschappelijke en ook nog een paar bijbelse elementen. Dat is al zo gekomen in het begin van de vierde eeuw, toen keizer Constantijn christen werd. Toen is de kerk van dol enthousiasme de staatsmacht in de armen gevlogen. Ik moet in dit verband wel eens denken aan dat kolderieke versje:

Ik ben de blauwbilgorgel
Mijn vader was een porgel,
Mijn moeder was een porulan,
Daar komen vreemde kind'ren van.
Raban! Raban! Raban!

Nou, er kwam van die omhelzing van staat en kerk ook werkelijk een heel vreemd kind: het corpus christianum, „het christendom”. En niemand moet me proberen wijs te maken, dat dit gedrochtelijke kind de verwelkijking was van wat Christus bedoelde.

Dat vreemde kind leeft nog steeds. Het is wel oud geworden. Zó oud dat de tekenen van seniele aftakeling steeds duidelijker gaan worden. Anderzijds stelt het hardnekkige pogingen in het werk er jong uit te blijven zien. En het beseft niet, dat — zoals een beroemd couturier eens zei — hoe vertwijfeler een vrouw probeert er jong uit te zien, hoe duidelijker het voor haar omgeving wordt dat ze oud is en haar tijd gehad heeft.

Het vreemde kind dat „christendom” heet, is oud. En de aderverkalking waar het aan lijdt, vreet verder. Maar het gekke met dit kind is, dat het wel nooit helemaal dood zal gaan. Het zal hoe langer hoe verder aftakelen, hersenbloedingen krijgen, verlamd raken. Maar helemaal dood gaan zal het niet. Want dit wanstaltige gedrocht heeft merkwaardig genoeg ook een klein percentage bijbels bloed in de aderen. En dát kan niet afsterven, kan niet tot stilstand komen. Het zal blijven stromen, ook als de vingers niet meer in staat zijn zelfs maar de minste beweging te maken.

Ja, een vreemd kind is het wel. Maar laten we de beeldspraak nu maar laten schieten. „Het christendom” is gecompromitteerd. Het is een mengvorm van bijbelse elementen en zeer aardse drijfveren en motieven. Als zodanig is het een macht, een grootheid in deze wereld geworden. Er werd met dit „christendom” gerekend in de geschiedenis. Het was een niet te verwaarlozen macht, die overal vingers in de pap had. En het prees zichzelf aan als de realisering van het christelijk ideaal en als de neerslag en verwelkijking van Christus' prediking. Maar men beseft er niets van, dat men op een aantal essentiële punten juist met die prediking van Christus in conflict leefde. En het meest belangrijke punt daarvan was wel, dat men zich als een machtsfactor ging gedragen met een wijdver-

takt net van organisatorische machts-concentraties.

We vinden deze trek zelfs vandaag nog. Een organisatie als de Wereldraad van Kerken is in feite niets anders dan een armzalige nabootsing van de Verenigde Naties. En evenals de V.N. loopt de Wereldraad amechtig achter de politieke, economische, culturele en sociale gebeurtenissen aan te sjouwen, onder het prevelen van allerlei bezweringsformules, die uiteraard geen enkel effect sorteren. De grote fout van „het christendom” is tot op de dag van vandaag, dat men met machtspolitieke middelen en organisaties het gezicht van de wereld heeft willen veranderen. En men heeft nooit begrepen, dat daardoor het gezicht van de wereld niet veranderd kon worden, doch alleen scherper geaccentueerd en dieper uitgesneden kon worden. Door de machtspolitieke vormen en methoden van de wereld te aanvaarden en over te nemen, werd de wereld niet gechristianiseerd, maar de kerk verwereldlijkt. Er bleven gelukkig nog wel enkele bijbelse elementen behouden en hier en daar kwamen er telkens wel weer mensen en groepjes, die zagen dat er iets scheef groeide was. Maar in grote lijnen gezien kun je in het algemeen zeggen, dat „het christendom” niet zo erg veel van Christus te zien gegeven heeft in de wereld. Christus heeft zijn discipelen doorlopend gewaarschuwd, dat ze hun kracht niet moesten zoeken in macht en geweld en indrukwekkende organisaties. Hij heeft hun herhaaldelijk op het hart gebonden, dat ze niet op invloed en machtsposities uit moesten zijn. Maar dat heeft „het christendom” nu juist wél gedaan. Men heeft organisaties opgebouwd, sleutelposities veroverd, onderwerping geëist, niet zozeer aan Christus als wel aan de organisatie, niet zozeer aan Gods Woord als wel aan met goddelijk gezag beklede tradities.

Dat dit image van „het christendom” vandaag onder vuur genomen wordt en dat het stukje voor stukje wordt weggeschoten door de kanonnen van allen die „het christendom” niet meer kunnen verdragen, vind ik helemaal niet zo erg. Ik vind het wél tragisch, dat al deze schutters dit „christendom” vereenzelvigen met Christus en dat ze denken dat Christus fout was, omdat dit „christendom” fout is. En jammer genoeg beseft men ook niet, dat men door op dit „christendom” te schieten in feite op zichzelf schiet, omdat dit „christendom” wat zijn organisatie betreft eenvoudig leentje-buur gespeeld heeft bij zijn tegenstanders.

Wat ik met dit alles maar wil zeggen is: een organisatie, een systeem, een politiek program, een filosofie, een theologie en wat je verder meer aan dergelijke verschijnselen kunt noemen en van welke kleur ze ook zijn, kunnen de wereld niet veranderen. Natuurlijk kunnen ze wel wat wijzigingen in het oppervlakte-beeld aanbrengen. Maar daarmee zijn de mensen nog niet veranderd! Je bent toch hopelijk niet zo naïef om te denken dat b.v. in Zuid Afrika in één keer alles koek en ei zou zijn als de marxisten er morgen de macht zouden overnemen en de maatschappelijke structuur van het land zouden veranderen en integratie zouden invoeren? Dacht je werkelijk, dat de blanken dan de zwarten ineens als mensen zouden aanvaarden en dat de zwarten zouden ophouden de blanken te haten? Dacht je soms, dat door dergelijke maatschappelijke en economische veranderingen de diverse zwarte bevolkingsgroepen, die elkaar al eeuwen lang het licht in de ogen niet gunnen, zich met elkaar zouden verzoenen en dat de onderlinge stamgevechten, waarin ze elkaar in de letterlijke zin van het woord aflachten met bijlen en speren en messen, dan ineens zouden ophouden? Dacht je heus dat het „homo homini lupus” (= de

ene mens is een wolf voor de andere) en het egoïsme van de mens door een dergelijke machtsovername tot in de wortel zou worden weggenomen? Meen je werkelijk dat een proletarische revolutie daarin ooit verandering zou kunnen brengen? Vergeet het maar. Want dat kan geen enkele beweging, geen enkele filosofie, geen enkele revolutie, dat kan ook „het christendom” niet bewerken. Dat kan alleen bereikt worden op het vlak van een persoonlijk inter-menselijk contact tussen individuen.

De apartheids-politiek in Zuid Afrika is het grote euvel niet. Ook al vervloek je die politiek duizendmaal — zoals jij doet —, dan raak je daarmee toch de kern niet. Het werkelijke euvel is, dat de persoonlijke verhoudingen tussen blank en zwart bij het merendeel der bevolking volledig kapot zijn. En dat is per se geen gevolg van de apartheids-politiek. Want dat was al zo vóórdat er van apartheids-politiek sprake was. Heus, een dermate fundamentele kloof overbrug je niet door een kapitalistische maatschappij-structuur te vervangen in een communistische. Ook „het christendom” kan die kloof niet overbruggen. Dat kan alleen op individueel vlak gebeuren door je persoonlijke houding en omgang met de Bantoes die je persoonlijk kent. De individuele christen, die zich hierin door Gods Woord laat leiden, kan zo gezonde intermenselijke relaties opbouwen met dergelijke Bantoes. Niet met „de” Bantoe. Maar met individuele Bantoes. Ik heb dat zelf meer dan eens ervaren. Want welk politiek of maatschappelijk systeem er ook aan de macht is, dergelijke persoonlijke, door Gods Woord geïnspireerde verhoudingen kunnen altijd opgebouwd worden, zelfs wanneer „het christendom” aan de macht is.

Op die persoonlijke verhoudingen legt de Bijbel de volle nadruk. Paulus richt geen vertogen tegen de Romeinse overheid om de slavernij af te schaffen. Hij dient geen protestnota in bij de keizer. Nog minder roept hij de slaven op tot revolutie en opstand. Want daarmee zou in feite niets gewonnen worden. Maar hij bindt de slavenhouders die christen geworden waren op het hart: denk erom dat jullie slaven het goed bij jullie hebben. En hij stuurt de weggelopen slaaf Onesimus terug naar zijn meester Philemon. En hij geeft hem een briefje voor zijn meester mee, waarin hij zegt: Ik stuur je Onesimus terug, die bij je weggelopen was. Maar om Christus' wil, mishandel hem nu niet (gebruikelijk bij weggelopen slaven!), maar ontvang en behandel hem als een broeder-in-Christus.

Voor mijn gevoel ben ik inmiddels wel bij de kernkwestie aangeland. Een werkelijk nieuwe wereld kan niet tot stand gebracht worden door „het christendom” of door een of andere ideologie; niet door de status quo, maar ook niet door de revolutie. Je verandert de wereld niet werkelijk door de maatschappelijke, culturele of economische structuren te veranderen. Het is kortzinnig van Marx dat te denken. Want je verandert er alleen maar de buitenkant door. Je bent dan bezig een graf te pleisteren: smetteloos wit wordt het aan de buitenkant, fleurig om te zien. Maar van binnen heerst de verrotting. Die krijg je niet weg, hoeveel lagen witkalk je er aan de buitenkant ook opsmeert. Die krijg je ook niet weg door er rode menie tegenaan te smeren. De verrotting kan alleen maar worden weggenomen door God. Alleen Hij is sterk genoeg om de dood te overwinnen. Er staat niet voor niets in de bijbel: IK schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Een volkomen vernieuwing kan alleen God tot stand brengen.

Natuurlijk betekent dat niet, dat wij nu wel op onze nagels kunnen gaan bijten en geen hand meer hoeven uit te steken. Zoveel weet je wel van de bijbel af dat je beseft dat dat een volslagen verkeerde conclusie zou zijn. God wil ons inschakelen om vandaag al iets te laten zien van de genezing van het wegtrotende vles van deze wereld. Hier en daar, waar mensen elkaar vinden in Christus, begint dat vles gezond te worden. Daar verdwijnt de stank. Daar begint het weer lekker te ruiken, zegt Ps. 133. Daar wordt het weer fris als van de dauw. En daarom stinkt het ook zo verschrikkelijk, wanneer men in de kerk ruzie maakt en elkaar daar de haren uittrekt. Daar is de stank werkelijk het onverdraaglijkst. Daar wordt de atmosfeer verstikkend.

Het begint steeds duidelijker te worden, dat „het christendom” als organisatorische grootheid, als machtsblok, tot mislukking gedoemd is. God zelf blaast vandaag tegen dit eens zo machtige bouwwerk met zijn talrijke bijgebouwen aan. Ze kraken en schudden. De meeste dakpannen zijn al afgewaaid. Er komen scheuren in de muren. Deuren en ramen klapperen en slaan stuk in de wind. Het is er niet prettig wonen meer. De kalk dwarrelt van de plafonds naar beneden. Het regenwater lekt omlaag. En vandaag of morgen zakt de hele zaak in elkaar.

De rol van „het christendom” als machts-politieke factor is uitgespeeld. Wat overblijft is, evenals in de tijd van de vroegste christelijke kerk, een groepje onaanzienlijke christenen, mensen die Christus werkelijk volgen. Mensen als de Samaritaan die zijn haat tegen de Joden overwon en de Joodse man die aan de kant van de weg in zijn bloed lag te krimpen van pijn, op zijn ezel laadde en zijn verzorging financierde. Mensen als Stefanus die nog bad voor de van woede schuimbekkende mannen die hem met keien bekogelden. Waar zulke mensen leven en sterven, begint de wildernis van het leven te bloeien als een roos, ongeacht welk politiek systeem er op dat ogenblik aan de macht is. Want het Woord van Christus is geen maatschappij-leer, geen politiek program. Het is geen cultureel Manifest en geen economische theorie. Het is een kracht die harten aanraakt en omzet. Systemen en revoluties veranderen maatschappelijke en politieke constellaties maar laten het hart van de mensen onveranderd. En daarom blijft de wereld een wildernis, in Amerika maar ook in Cuba, in Frankrijk maar ook in China. Alleen Christus verandert harten. In Rusland en zelfs in Nederland.

Ik houd er voorlopig mee op. Met belangstelling zie ik je reactie tegemoet.

M. R. van den Berg

BOEKBESPREKING

Rouke G. Broersma: **Een Weekje Dodesluis**. Uitg. A. W. Sijthoff, Leiden '67.

De titel van deze korte roman lijkt goed te passen in een toeristische reeks.

Deze opmerking houdt geen literair bezwaar tegen die titel in. Integendeel. Wie wel eens in Dodesluis is geweest en daarna het boek heeft gelezen, wil de plaats nog eens bezoeken, omdat hij weet deze met andere ogen te zullen weerzien. Althans zo verging het mij, en dit toeristische complement levert dunkt mij een literair compliment op.

De benaming Dodesluis is het resultaat van een in het verhaal belangwekkende naamsverwisseling met Oudezyl en dit is weer een schuilnaam voor Blokzyl, waar ter weerszijden van de haven hoge huizen staan, „die zich als gepensioneerde zeekapiteins blindstaren in het gore water”. Een onvergetelijke typering als deze van een dood stadje verraadt het beeldende talent van Broersma, wiens schrijfrant overigens niet poëtisch-symbolisch is, maar zakelijk. De symboliek schuilt elders, zoals ik zal aantonen.

De stilistische zakelijkheid is duidelijk een middel om te bewijzen hoe serieus de schrijver dit voortbrengsel van zijn (vroeger uit korte verhalen reeds gebleken) voortreffelijk beheerste fantasie genomen wil hebben. De alledaagse constatering in de slotzin, van grote terugwerkende kracht, laat daarover geen twijfel bestaan.

Wat die symboliek betreft: in deze roman fungeren twee werkelijkheden. De ene is een realiteit die kort gezegd zou kunnen bestaan en de andere is er een die (nog) niet kan bestaan. De ene is die van het door de zonde en het menselijk tekort beheerste leven, in de andere heerst de zonde niet meer en zijn manifestaties merkbaar van het nieuwe, verheerlijkte leven.

Het is de naamloze vreemdeling die van dat verlore bestaan de drager is. Een week lang dringt hij in het gewone doen en laten van een aantal Dodezylers door en in hun persoonlijke geschiedenis. In deze „gewone” verdorvenheid

brenkt hij onrust teweeg, de onrust van schuld-bewustzijn en van verharding — door bepaalde reminiscensies enigzins te vergelijken met de schaamte van de Emmausgangers en de vijandigheid der Joden. Daarna verdwijnt hij, niemand weet waarheen en de lezer begrijpt dat ook de schrijver hem dan heeft moeten loslaten. Enerzijds heeft hij door zijn reële situatietekening, nog versterkt door er een „historisch” verslag van een Verteller doorheen te weven, geloofwaardigheid weten te bereiken, anderzijds geeft hij die, gezien het kader van „een weekje” onmiskenbaar prijs.

Dit in elkaar schuiven van twee in feite scherp onderscheiden werkelijkheden heeft niets uitstaande met de banaliteiten of vernuftigheden van „science fiction” of de nutteloze experimenten van de parapsychologie. Naar mijn mening kan alleen hij die leeft in de verwachting van de nieuwe aarde met haar nieuwe creatuurlijkheid er iets in herkennen van echte toekomstigheid — als ik het even paradoxaal mag zeggen, of welbeschouwd weer niet paradoxaal. De vreemdeling is een goed mens, geheel goed en geheel mens, maar zonder buitenissigheid, in weerwil van de afwezigheid van sommige lichamelijke en mentale beperkingen. Hij heeft niets ‚miraculeus’, niets engelachtigs, maar is een der onzen in zover wij zijn goedheid zien als een ook aan ons beloofde nieuwe, gave realiteit. Wat hij meer is en kan, is juist genoeg om in liefde te dienen.

Aan dit boek ligt een ander procédé voor een christelijke roman ten grondslag dan het gebruikelijke. Meestal, in zwakke gevallen als van de doorsnee serie-romans, beperkt de opzet zich tot de geschiedenis van een afgeronde bekering. In de beste gevallen (Van Eerbeek, Rijnsdorp) komt het tot een slagen in de veel moeilijker tekening van de dagelijkse strijd tussen de oude en de nieuwe mens. Broersma gaat een stap, een beslissende fase verder, maar moet weer terug, hij moet zijn vreemdeling die een teken is, een symbool voor de krachten der toekomstige eeuw, na „een weekje” terugnemen. Toch hebben die krachten de lezer even overtuigd, zoals de inwoners van Dodesluis ze ook als echt hebben ervaren. Alleen, ze houden het in een wereld die in het boze ligt, niet lang genoeg uit.

Een boek als dit kan daarom ook maar een keer worden geschreven, het procédé leent zich niet tot herhaling. In feite is het uniek.

Iemand vroeg mij of in deze klaarblijkelijk als christelijk bedoelde roman (en christelijk is niets anders dan uit en naar het Woord en de Geest van Christus) het afdrukken van een vloek past. Ik kan daar geen categorisch antwoord op geven. Lezen we de Bijbel, dan zien we daarin ook huiveringwekkende vloeken, al herkennen de meeste lezers die niet als zodanig. In een roman, die levensrecht wil zijn, maar tevens het contrast wil tonen tussen het oude en het nieuwe (en dit is een beslissend criterium) „kan” een vloek waarachtig karakteriserend zijn tegenover het spreken en werken uit de Liefde. In dit verhaal karakteriseert ze de deplorabele geestelijke toestand van de predikant van zwak karakter, die zo verstrikt is in de dodende letter (zijn tekstverhaspeling is er een uiting van) dat hij zelf bijna tot doden komt. Daar tegenover werkt de auteur steeds heen naar het „de Geest maakt levend” en mijns inziens zuiver.

De opbouw van het boek verraadt sterk het talent van Broersma als korte verhalenschrijver, waarin het meer gaat om de situatie waarin de mens verkeert dan om de mens in de situatie, ofwel de psychologie. Ik weet niet of het schrijven van een psychologische roman hem even goed zou afgaan. Gezien de enorme markt van dit genre, mee door de vele vertalingen van buitenlandse meesters, en gelet op de betrekkelijk schaarse productie van novellen en short stories in Nederland, lijkt het advies aan Broersma zich voorlopig op de laatste toe te leggen, verstandig.

Bij wijze van naschrift wil ik attenderen op een storende (zet?) fout: 1950 zal 1960 moeten zijn, omdat er in eerstgenoemd jaar nog geen tien jaar oude Volkswagens waren, en vóór die tijd geen scooters. Ik kan mij voorstellen dat een schrijver dit niet van belang acht, maar aan de frik in de corrector en in de recensent mag zo iets niet onopgemerkt voorbijgaan.

M. Siesling

TE BERDE

De overwinning van De Gaulle in Frankrijk is en een verheugend verschijnsel en een tragisch verschijnsel. Verheugend, omdat de meerderheid van het franse volk kennelijk niets voelt zich te laten terroriseren door buiten-parlementaire acties. En kennelijk ook niets voelt om te vallen in de handen van het communisme. Het tragische is dat de overwinning van De Gaulle kennelijk een negatieve is. Er was geen ander aanvaardbaar alternatief.

Tragisch ook, omdat het regiem van De Gaulle, al kan men het met recht geen dictatoriaal regiem noemen, nu bepaald ook geen regeringsvorm is, waarbij er van rechtmatige volksinvloed veel sprake is.

Aan een echte en hechte democratie stellen we toch nog weer andere eisen. Al behoeven we niet te doen alsof de democratische regeringsvorm de beste is.

Misschien is het gelijk wel aan de kant van Churchill, die het de minst slechte noemde.

Wat van te voren al te vrezen was, is dan ook gebeurd.

Zij die grepen naar het wapen van de buiten-parlementaire oppositie (revolutie) hebben de positie van het parlement zeker niet versterkt.

En als het huidige regiem in Frankrijk geen einde weet te maken aan veel misstanden en geen antwoord weet te geven op de tamelijk grote ontevredenheid, die er kennelijk toch is, dan zal het tijdperk van na De Gaulle wel een zeer somber tijdperk worden. Wie zich de dagen van het „Volksfront” nog herinnert daar, weet dat er dan van regeren ook niet veel terecht komt.

Er is alle reden om enige lessen te trekken uit het verloop van zaken in Frankrijk. De eerste is wel deze: dat alle buiten-parlementaire acties een averechts effect hebben, althans voor hen, die prijs stellen op een parlementaire regeringsvorm. Voor straatterrorist dient geen regering te wijken.

In de tweede plaats dat het beslist noodzakelijk is te handhaven dat staking in de publieke diensten een verboden zaak dient te zijn. Er worden te veel mensen door getroffen, die geen enkele schuld hebben aan eventuele misstanden. Dr. Kuyper had toch wel gelijk met zijn zgn. „worgwetten”. Stakingen op deze manier worden inderdaad „misdadige woelingen”.

In de derde plaats is het goed te bedenken hoe zwakke partner Frankrijk is in de Westerse wereld. De situatie kan er van de ene dag op de andere veranderen. Er hangt te veel aan één man.

Het moge dan een man zijn momenteel, die nauwkeurig weet wat hij wil, maar wie zal er na hem komen?

In de vierde plaats maakt de onrust in Frankrijk — en in heel de wereld — wel duidelijk, dat we maar geen genoeg dienen te nemen met de maatschappij, zoals die reilt en zeilt. Zeker, we mogen niet grijpen naar het middel van de revolutie. Als er iets duidelijk is in de H. Schrift, is dat wel duidelijk. Maar dat wil niet zeggen dat alles maar zo moet blijven, zoals het is. Wie trouwens werkelijk vanuit het evangelie wil leven, kan geen genoeg nemen met de bestaande toestand, voorzover die verkeerd is. Hij moet wel tevreden zijn, zegt de apostel Paulus, tevreden met wat God doet, maar een christen behoeft niet tevreden te zijn met de zonde en mag daarom ook niet doen alsof de huidige maatschappijvorm de meest ideale is. „Tegen de revolutie, het evangelie” betekent meer dan iets negatiefs. Dat dient een positieve inhoud te hebben en steeds meer te krijgen, ook daarin, dat we steeds meer oog krijgen voor alle onrecht dat er is. En naar verandering van onrecht hebben we te streven. Gerechtigheid verhoogt een volk.

AMELINK

„Aan de voet van Golgotha”

Onlangs vertoefde een Nederlands christelijk reisgezelschap op zondag in Jeruzalem. En gelijk het voor christenen betamelijk is hield men daar ook de Dag des Heren met een samenkomst, waarin een der reisgenoten, een predikant, voorging. Of, zo luidt het bericht, hij „leidde de kerkdienst”. Dat is een goede formulering. Ook in zulk een samenkomst waar Gods Woord gelezen, uitgelegd, aan de harten gelegd wordt, treedt de kerk naar voren. Daarom begrijpen we niet dat het bericht met zekere nadruk vermeldt dat die predikant de kerkdienst niet „ambtelijk” leidde. Dat is me nooit helemaal duidelijk. Was die samenkomst, die kerkdienst, niet „ambtelijk”? En wat is het verschil tussen het daar en toen gesproken woord en datzelfde woord, eerder gesproken of later herhaald in de thuisgemeente?

In die kerkdienst is ook gecollecteerd. Voor een goede zaak.

Dat hóórt ook zo in een kerkdienst.

„Een gewaarwording om over na te denken op zichzelf: kollektieren praktisch aan de voet van Golgotha voor... Wetend, dat er vandaag onder ons zijn, die hier helaas verstek laten gaan, was het ons gezelschap zonder uitzondering een blijdschap juist op deze plaats... te gedenken”.

Zo iets lijkt ons een zeepbel.

Die uiteenspat als we de vraag stellen of deze broeders op die zondag in Jeruzalem ook koffie hebben gedronken, een glas wijn, een sigaar hebben gerookt en wat dies meer zij...

Op deze plaats...

Dat alles mag.

Want er zijn geen 'heilige plaatsen' meer. Dat leerde Jezus aan de Samaritaanse.

Overall: in Jeruzalem, in Kampen „in (de Heilige) Geest en (zo) in waarheid”.

G. Visee

TIENDE VERANTWOORDING GIFTEN VADER VAN DEN BERG

Zaterdag 29 juni kwam er binnen: van P.J.H. te C. (13083) f 20,—; H.J. te IJ. (501468) f 10,—; P.d.G. te S. (276580) f 10,—; B.v.S. te 's-Gr. (329060) f 10,—. Totaal f 50,—.

Dinsdag 2 juli bracht van Mevr. A.S.-deJ. te W. (982562) f 5,—; G.t.H. te R. (40486) f 10,—; S.T. te B. (375300) f 10,—. Totaal f 25,—.

Woensdag 3 juli: Mej. A.B. te B. (storting) f 5,—; W.G.F.v.H. te V. (1093165) f 10,—; L.E. O. te B. (384196) f 11,15; Tj.S. te K. (832849) f 15,—. Totaal f 41,15.

Donderdag 4 juli: G.v.d.L. te S. (61280) f 2,50; gift uit Gr. (via ds. Visee) f 5,—; C.B. te L. (782300) f 10,—; E.B. te D. (1008668) f 10,—. Totaal f 27,50.

Vrijdag 5 juli: Y.P.V. te 's-Gr. (669011630) f 25,—.

Zaterdag 6 juli van D.J.C. te H. (144304) f 5,—; van een „synodale broeder en zuster” (299552) f 25,—; J.F.E. te U. f 50,—. Totaal f 80,—.

We eindigden vorige week met f 5.248,50. Daar komt dus bij f 50,— en f 25,— en f 41,15 en f 27,50 en f 25,— en f 80,— = f 5.497,15.

Hartelijk dank.

Giften voor dit doel kunnen worden overgemaakt op giro 59480 van Amro Bank te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bij-schrift: „Bijbels voor br. v. d. Berg”.

A.

ELFDE VERANTWOORDING HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

Op zaterdag 29 juni ontving ik twee overschrijvingen: f 5,— van mej. A.B. te B. en f 100,— van A.d.L. te 's-Gr. Samen f 105,—! Bèst, zo'n zaterdag!

De zondag was ook best: van Groningse broeders ontving ik de beloofde f 300,— (reeds eerder verantwoord) f 150,— voor de studs en f 150,— voor de bijbels.

Dinsdagmorgen (2 juli) f 10,— (via 250245) van P.W. te A.

Woensdag: f 5,— van L.K. te H. (374742).

Donderdag f 10,—. Aldus: f 5,— van L.v.G. te W. (1146250) en f 5,— van A.E.D.K. te A. (1212654).

Vrijdag f 82,50. Aldus: f 5,— van A.B.v.W.

te V. (307197); f 20,— van mej. A.E.B. te E. (860292), idem van D.E. te Z. (1077327) en f 37,50 van J.J.v.d.W. te V. (356725).

Maar op diezelfde dag ving ik nog f 25,— op bezoek bij een oude broeder en zuster. Zo werd het f 107,50!

En de zaterdag deed de deur dicht met f 90,—: met f 5,—; f 10,—; f 25,— en f 50,— resp. van: N.d.R. te D. (1165856); A.J.B. te 's-Gr. (340525); mej. W.M.A. te 's-Gr. (518583) en G.v.H. te D. (525132).

Dat was dus een beste week!

Driehonderd en zevenentwintig gulden vijftig!

We tellen thans op.

Eerste verantwoording	3.5	f	540,—
Tweede	10.5	f	516,46
Derde	17.5	f	603,—
Vierde	24.5	f	128,55
Vijfde	31.5	f	190,—
Zesde	7.6	f	262,—
Zevende	14.6	f	627,50
Achtste	21.6	f	365,50
Negende	28.6	f	310,—
Tiende	5.1	f	340,—
Elfde	12.7	f	327,50

Totaal f 4.210,51

Dit bedrag is overgemaakt aan de kerke-raadscommissie die de zaak van de hulpbehoevende studenten behartigt.

Hiermee sluiten we de inzameling af. Voorlopig kunnen we vooruit. Mocht de nood aan de man komen, in dit geval aan de student, dan hopen we weer aan de bel te mogen trekken.

Hartelijk dank!

Eventueel nagekomen giften hoop ik t.z.t. nog te verantwoorden!

G. Visee

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN ITALIË

Hieronder vermeld ik de giften, die ik in de laatste weken mocht ontvangen:

M.A.B. te R. f 50,—; L.B. te S. f 10,—; H.J. te IJ. f 5,—; S.P.v.d.W. te A. f 5,—; T.S. te K. f 10,—; J.K. te B. f 5,—; S.C.S. te S. f 25,—; M.v.Z. te A. f 10,—; J.F.E. te U. f 25,—; W.M. A. te d.H. f 10,—; J.C.S. te R. f 5,—; J.L. te K. f 2,50; totaal f 162,50; totaal incl. vorige verantwoordingen f 11.552,76.

Hartelijk dank! Ik houd mij aanbevolen voor verdere giften op mijn postrekening nr. 50440 — P. Groen, Rotterdam.

P. Groen

TWEDE VERANTWOORDING GIFTEN RESTAURATIE KERKGEBOUW TE HALADU

De zendingscommissie van Haarlem doet met grote dankbaarheid een tweede verantwoording van ontvangen giften voor het kerkgebouwtje in het Bantu-reservaat Nqutu in Zuid-Afrika.

N.N. te A. f 100,—; M.A.V.-K. te H. f 5,—; M.v.d.D.-P. te U. f 5,—; K.P.L. te A. f 25,—; H.v.W. te G. f 25,—; C.A.K. te Z. f 50,—; W.d. G. te IJ. f 25,—; M.G.K. te D. f 25,—; A.v.d. B. te D. f 10,—; H.H. te H. f 10,—; A.P.M. te Z. f 25,—; M.v.A. te Z. f 75,—; R.v.K. te G. f 10,—; J.K. te H. f 10,—; N.K.L. te A. f 50,—; H.H. te A. f 25,—; H.P. te A. f 10,—; G.B. te H. f 10,—; J.G. te A. f 15,—; M.v.Z. te A. f 10,—; A.J.H. te H. f 25,—; H.H. te R. f 10,—; J.H.M. te R. f 100,—; F.C. te Z. f 10,—; B.v.W. te S. f 2,50; C.J.K. te A. f 25,—; C.B. te O. f 4,50; H.F.K. te E. f 10,—; H.v.d.B. te Z. f 10,—; M.d.J. te 's-Gr. f 25,—; H.J.S. te H. f 10,—; B.B. te D. f 50,—; W.M. te A. f 5,—; W.S. te R. f 10,—; D.G. te W. f 100,—; E.A.H. te Z. f 10,—; D.H.M. te R. f 50,—; J.M. te A. f 25,—; H.N.deJ. te R. f 10,—; J.J.H. te A. f 2,50; C.D.G. te W. f 5,—; A.S. te IJ. f 5,—; H.A.v.D. te IJ. f 10,—; G.K. te W. f 5,—; M. J.M. te A. f 10,—; A.S. te R. f 5,—; N.N. te B. f 10,—; N.N. te U. f 100,—; R.W. te E. f 50,—; H.F. te V. f 10,—; H.C. te A. f 50,—; C.B. te R. f 25,—; H.deV. te N. f 10,—; B.J.v.d.W. te 's-Gr. f 10,—; H.J. te IJ. f 10,—; R.J. te IJ. f 60,—; F.A.J.B. te U. f 10,—; M.A.B. te R. f 100,—; D.F.W.O. te A. f 10,—; W.v.E.-P. te H. f 50,—; F.v.D. te H. f 10,—; W.B. te Z. f 10,—; N.J.T. te H. f 25,—; Sv.d.W. te d.B. f 10,—; H.A.P.H. te B. f 25,—; N.N. te H. f 10,—; coll. kerk Oostzaan f 216,—; R.B. te K.Z. f 25,—; W.Z. te S. f 2,50.

Totaal ontvangen f 2.873,—. We zijn nog maar f 1.100,— verwijderd van de benodigde f 4.000,—. Giften van harte welkom op giro-

rekening 55.10.39 t.n.v. Geref. Kerk (vrijgem.), zendingscommissie, Haarlem.

Bij voorbaat dank.

PROPAEDEUTISCH-EXAMEN

Voor het Propaedeutisch-examen slaagden de heren J. Luiten, Diamantweg 1, Rotterdam-12; J. M. A. Groeneveld, Jan van Zutphenstraat 44, Utrecht; P. Groenenberg, Waardhuizenseweg 2, Waardhuizen; C. v. d. Berg, Cremerstraat 166, Pernis; M. te Velde, Hoofdweg 36, Schildwolde; E. Woudt, Nolensstraat 38-I, Utrecht en H. J. Boiten, Columbusstraat 70, 's-Gravenhage.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Rotterdam-Zuid: ds. D. Berg-huis te Leens. Schildwolde: ds. J. M. Goedhart te Drachten.

Bedankt: voor Capelle a.d. IJssel: ds. B. van Zuylenkom te Bergentheim; voor Berkum: ds. J. M. Goedhart te Drachten; voor 's-Gravenhage-Oost: ds. T. Boersma te Assen.

Classis Arnhem. Naar aanleiding van een bezwaarschrift van ouderling Van der Lugt te Ede, sprak de classis Arnhem, in voortgezette vergadering bijeen op 5 juni jl., uit:

1. dat br. Van der Lugt — ofschoon zijn bezwaarschrift, als poging om zich tegen miskenning van het werk des HEREN in de Vrijmaking teweer te stellen, ware en waardevolle elementen bevat — niet heeft aangetoond, dat de Open Brief strijdig is met Gods Woord en de drie formulieren van enigheid;

2. dat evenwel, sprekende vanuit de Schriften, tegen de Open Brief terecht gewichtige bezwaren zijn in te brengen, waarom de verschijning van de Open Brief niet goed en niet wijs was.

De classis besloot voorts:

de kerkeraad te Ede, ds. G. Roukema en de brs. J. Hoogland, E. J. Kaspers en A. van der Lugt te verzoeken de door de classis aangevoerde overwegingen, oordelen en uitspraken ernstig te overwegen en van hieruit met elkaar een nieuw begin te maken, het werk Gods in zijn vergaderen van de gemeente te Ede niet te belemmeren en opnieuw in vrede te zoeken de genade en ontferming van de Here, opdat Hij het werk, dat Hij begon, niet alsnog verbreke.

Dit besluit werd genomen met 9 stemmen vóór en 8 stemmen tegen.

Het verzoek van de kerkeraad-br. J. Hoogland te Ede om aanvaarding van zijn credentiebrieven werd afgewezen, omdat het agenda-punt constitueren reeds gepasseerd was, daar de classis immers in voortgezette vergadering bijeenkwam.

P.S. Overijssel. De P.S. van Overijssel heeft haar deputaten voor hulpbehoevende studenten geadviseerd als uitgangspunt te nemen, dat zowel gehuwde als ongehuwde studenten alleen een toelage krachtens art. 19 K.O. ontvangen om de theologische studie mogelijk te maken.

Voorts besloot deze P.S. ook voor gehuwde studenten als plaats van hun inwoning te beschouwen de woonplaats van hun ouders. Zij zullen dus bij de deputaten voor hulpbehoevende studenten van die provincie een toelage moeten aanvragen. De kerken in Overijssel kwamen de laatste tijd voor onevenredig toenemende lasten doordat steeds meer in Kampen verblijvende studenten tijdens hun studie in het huwelijk treden.

Herdenking Nationale Synode 1618/1619

In het Nederlands Dagblad verscheen dezer dagen onder: „Berichten van hier en daar” een persbericht dat in Dordrecht een „oecumenische” herdenking van de Nationale Synode van 1618/1619 zal worden georganiseerd.

Ook de Gereformeerde Kerk van Dordrecht ontving een uitnodiging daaraan deel te nemen. De Raad van de Gereformeerde Kerk oordeelde aan deze uitnodiging geen gevolg te kunnen geven, niet alleen omdat hij in het algemeen dergelijke „oecumenische” activiteiten afwijst, maar ook in het bijzonder, omdat hij het onmogelijk achtte een herdenking van de Dordtse Synode te organiseren samen met gemeenschappen die de Leer van Dordt (de Leerregels of Artikelen tegen de Remonstranten) meer of minder op dood spoor hebben gezet.

De Raad van de Gereformeerde Kerk te Dordrecht oordeelde het evenwel wel op zijn weg te liggen zo mogelijk te komen tot een landelijke herdenking van genoemde Synode. Een commissie van voorbereiding werd daartoe door hem benoemd, welke commissie inmiddels al aan het werk is getogen.

In de naaste toekomst hoopt deze commissie door middel van het Nederlands Dagblad en de kerkelijke pers nader van zich te doen horen.

Classis Dordrecht-Gorinchem

De classis Dordrecht-Gorinchem besloot zich te conformeren aan de uitspraak van de P.S. Zuid-Holland 1967, welke zo luidt:

„1. dat de Part. Synode zelf zich te houden heeft en ook houdt aan de uitspraken met bijbehorende kennismeningen, constatering, overwegingen en oordelen van haar voorganger de Part. Synode van Delft 1965;

2. dat de classis Dordrecht-Gorinchem in strijd handelde met de artikelen 30, 31, 33 en 66 K.O.;

3. dat de classis Dordrecht-Gorinchem gehouden is zich te gedragen naar de beloften, neergelegd in haar eigen credentiebrieven;

4. dat de classis Dordrecht-Gorinchem vóór alles is gehouden haar eigen classicale handelingen te toetsen aan het Woord des Heren.”

Deze uitspraak werd gedaan op verzoek van de Gereformeerde Kerk van Gorinchem (scriba H. Visser), die verzocht uit te spreken

„dat de classis Dordrecht-Gorinchem, toen zij de besluiten der Part. Synode niet voor vast en bondig hield, zonder aan te tonen, dat deze strijdig zijn met de H. Schrift, de belijdenis en de Kerkenorde, hierdoor in strijd handelde met de in de credentiebrieven naar deze vergadering gegeven belofte.”

De P.S. van 1965 sprak uit:

„dat de daad van vrijmaking van de kerkeraad (praeses ds. Algra) erkend dient te worden als onontwikkbaar vervolg van de strijd der gehoorzaamheid om het toevertrouwde pand te bewaren en de verstrooiing der gemeente tegen te gaan.” en „dat de classis Dordrecht-Gorinchem de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba H. Visser) als afgevaardigden van een gereformeerde kerk dient te ontvangen”.

De classis Dordrecht-Gorinchem had aan de P.S. 1967 bericht dat „het de classicale vergadering in het ressort Dordrecht-Gorinchem, die wilden vasthouden aan de uitspraken van 1962 en op die basis hebben gewerkt, onmogelijk is de uitspraken van 1965 voor vast en bondig te houden”.

De P.S. 1962 had uitgesproken op een verzoek van de bezwaarden in Gorinchem „dat de classis, gezien de houding van de kerkeraad te Gorinchem t.o.v. de diverse publicaties in kerkblad en prediking en na advies van deputaten ad art. 49 K.O. niet anders kon doen dan constateren, dat de kerkeraad van Gorinchem de belijdenis als formulier van enigheid voor de kerkelijke samenleving heeft los gelaten en derhalve niet meer gerekend kan worden tot de Gereformeerde Kerken te behoren”, aan dit verzoek niet te kunnen voldoen, daar dit verzoek elke grond miste.

De classis Dordrecht-Gorinchem die terugverwezen werd naar de uitspraken van 1965 heeft toen overwogen dat het onmogelijk is tegenstrijdige uitspraken voor vast en bondig te houden.

Op 26 oktober 1967 besloot de classis Dordrecht-Gorinchem inzake het toetsen van eigen handelingen, dat die handelingen inzake het voor vast en bondig houden van de besluiten van de particuliere synoden van 1962 en 1963 juist waren.

En op de laatst gehouden vergadering van de classis Dordrecht-Gorinchem werd besloten de afgevaardigden van de kerkeraad (scriba H. Visser) als afgevaardigden van een gereformeerde kerk te ontvangen.

Kand. A. H. Reitsema beroepbaar. De classis Kampen heeft kand. A. H. Reitsema, Graafschap 29-I te Kampen praeparatoir geëxamineerd en beroepbaar verklaard in de Gereformeerde Kerken.

Kand. Reitsema heeft, in verband met moeilijkheden door het zgn. „attestenbesluit” zijn studie aan de Theologische Hogeschool te Kampen niet kunnen voltooien, maar heeft het kandidaats-examen in de theologie afgelegd aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Op voorstel van de predikanten 't Hart, Smit en Stolk besloot de classis hem niettemin tot het praeparatoir examen tot te laten, aangezien zij van oordeel was dat de bepalingen van de G. S. van Rotterdam-Delfshaven voor het praeparatoir examen van diegenen die niet hebben gestudeerd aan de Theologische Hogeschool (acta art. 105c), geen betrekking hebben op een uitzonderlijk geval als zich thans aan haar voordoet, aangezien kand. Reitsema de theologische studies aan de Theologische Hogeschool volledig gevolgd heeft en alle benodigde tentamens met goed gevolg heeft afgelegd, terwijl het kandidaatsexamen aan de VU wetenschappelijk gelijkwaardig mag worden geacht met dat van de Theologische Hogeschool.

Dit besluit werd genomen met 13 tegen 3 stemmen bij 4 onthoudingen.

Kand. J. Kruidhof. Kand. J. Kruidhof, beroepen predikant van de kerk te Enschede-Noord voor de zending op West-Nieuw-Guinea is door de classis Enschede na peremptoir examen toegelaten tot het ambt van dienaar des Woords.

Ds. P. P. Goossens. Op woensdag 26 juni j.l. vertrok ds. P. P. Goossens met zijn gezin naar Soemba. Hij zal daar werkzaam zijn als docent aan de Theologische opleidingsschool te Mau Maru.

Ds. C. A. Versluis. Eind juni vertrok de familie C. A. Versluis vanaf Schiphol naar het zendingsterrein op Nieuw-Guinea. Ds. Versluis wordt uitgezonden door de 19 samenwerkende kerken in de provincie Groningen.

Classis Utrecht-Breukelen. De afgevaardigden van 11 der 13 kerken in de classis Utrecht-Breukelen, in constituerende vergadering bijeen op 20, 27 en 28 juni j.l., handelend over de vraag met welke van de twee in Bilthoven en Utrecht-C. optredende kerkeraden in correspondentie getreden zou worden, namen t.a.v. Utrecht-C. op 27 juni met 16 tegen 2 stemmen 1 blanco stem en 2 onthoudingen, en op 28 juni t.a.v. Bilthoven met 13 tegen 2 stemmen, 4 blanco stemmen en 2 onthoudingen het volgende, door Zeist ingediende voorstel aan:

„De afgevaardigden van de gereformeerde kerken in het ressort Utrecht-Breukelen zijn van oordeel dat het opdracht van Christus is om de gemeenschap der heiligen te oefenen, ook binnen het kerkverband, met diegenen, die bewijzen, dat zij de gemeente met Christus mee vergaderen en dat zo inhoud wordt gegeven aan het waarachtig verlangen om de gebroken gemeenschap in de kerk te Utrecht-Centrum (Bilthoven) te herstellen in gebondenheid aan Gods Woord, de drie formulieren van enigheid en de Dordtse Kerkenordening.

De vergadering van gereformeerde kerken spreekt uit:

1. dat bij de beoordeling van de vraag met welke van de twee in Utrecht-Centrum (Bilthoven) elkaar de naam van gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum (Bilthoven) betwistende kerkeraden, de gereformeerde Kerken in het ressort Utrecht-Breukelen in correspondentie zullen treden, in rekening zijn gebracht de normen van Schrift en Belijdenis voor de vergadering van Christus' kerk, alsook de beoordeling van de op het conflict betrekking hebbende stukken en de uitspraken van de classis Utrecht-Breukelen t.a.v. Utrecht-Centrum gedaan op 26 okt. 1967 en 15 en 29 febr. 1968 en t.a.v. Bilthoven op 15 febr. 1968.

2. dat op grond daarvan de kerkeraad, praeses ds. G. A. Hoekstra te Utrecht en br. P. W. Smits te Bilthoven geacht moeten worden te zijn raden van de gereformeerde kerken te Utrecht-Centrum en te Bilthoven, waarmede de gereformeerde kerken in dit ressort correspondentie willen onderhouden;

3. dat de vergadering der kerken in dit ressort, als vergadering van gereformeerde kerken, de credentiebrieven van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum (praeses ds. G. A. Hoekstra) en die van de kerkeraad van de gereformeerde kerk te Bilthoven (praeses br. P. W. Smits) dient te accepteren en de afgevaardigden van die kerkeraden te aanvaarden;

4. de kerkeraad (praeses ds. W. G. Visser) te Utrecht-Centrum en de kerkeraad (praeses ds. C. v. Leeuwen) te Bilthoven te vermanen over de oorzaak van de geslagen breuk en op te roepen de schapen van Christus' kudde niet van de gehoorzaamheid aan Christus af te houden, maar te voeren binnen de gemeenschap van de gereformeerde kerken, door alsnog o.m. de be-

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

sluiten van de classis Utrecht-Breukelen, genomen op bovengenoemde data, betrekking hebbende op de conflicten in ons classicaal ressort in verband met de verschillende beoordeling van de zgn. „Open Brief”, naar art. 31 DKO te behandelen opdat, tot lof van de Koning der Kerk, de breuk geheeld worde.”

Door de afgevaardigden van de kerk te Doorn was een voorstel van tegengestelde strekking gedaan luidende:

„Als afgevaardigden van de raad van de gereformeerde kerk te Doorn stellen wij voor de gereformeerde kerk te Utrecht-Centrum (Bilthoven) resp. p.a. ds. W. G. Visser en ds. C. v. Leeuwen, te blijven erkennen als gereformeerde kerk.

Motivering: Ons is niet gebleken, dat genoemde kerken niet meer vertonen de merktekenen van de ware kerk, die in art. 29 van de NGB kortelijk worden samengevat zo „dat men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het enige Hoofd”.

Voorts dat niet gebleken is, dat zij de kerkelijke akkoorden niet onderhouden en niet wensen te onderhouden en voorts, dat de breuk te Utrecht-Centrum (Bilthoven) elke kerkrechtelijke grond mist.

Inaansluiting op de hierboven reeds genoemde beslissing deelden de afgevaardigden van de gereformeerde kerk te Doorn mede, dat zij zonder ruggespraak met de door hen vertegenwoordigde kerkeraad geen vrijmoedigheid hadden in de constituerende der classis mee te werken.

Hierna werd de classis geconstitueerd en door haar besloten aan de betrokken kerkeraden te berichten dat zij de zakelijke inhoud van het aanvaarde voorstel-Zeist voor haar rekening nam en, zo haast men het hebben kon, bedoelde kerkeraden omtrent het definitieve eigen besluit zal informeren.

P.S. Groningen. De particuliere synode van Groningen heeft besloten financiële steun te bieden aan het seminarie van de Koreaanse Presbyteriaanse Kerk te Seoel. Dit seminarie is een dependance van het seminarie te Poosan. De kerken van de provincie Groningen zullen hiervoor jaarlijks één collecte houden.

ADRESSEN

Ds. R. Houwen, Robert Schumanstraat 26, Utrecht, tel. (030) 31352. **Hengelo:** scriba: J. Koning, Peter Rubensstraat 5, tel. (05400) 11765. **Ede** (ds. G. Roukema): scriba: B. J. Koolstra, Driehoek 26, Ede, tel. (08380) 12338. **Maartensdijk:** scriba: P. Hartog, Copijnlaan 29, Groenekan, tel. (03401) 1656; diakonie: R. J. Spies, Groenekaneweg 158, Groenekan. **Ds. P. P. Goossens,** Mau Maru, post Waingapu' Sumba (Indonesia). **'s-Gravenhage-W.:** giro penningm.: 423510. **Gramsbergen:** scriba: A. Mulder, Kalkwijk 10, De Krim; boekhouder: Joh. Tempelman, Aca-ciastraat 25, Gramsbergen. **Ds. D. van Dijk** te Groningen, tel. 54520. **Almelo:** scriba: H. Ploegman, Tsjaikowskystraat 3, Almelo, tel. (05490) 8450. **Brunsum-Treebeek:** diakonie: K. Plieger, Pelgrimsweg 3, Brunsum. **Arum:** praeses: H. van Abbema, Van Cammingalaan 35; scriba: A. J. Feitsma, Hackaart 14; diakonie: K. Alkema, Schoolstraat 9; boekh.: M. van Garkum, Oude Kerkstraat 13. **London** (Ont. Can.): scriba: H. Werkman, 498 Greystreet, London (Ont. Can.) **Zutphen:** Diakonie: G. Noppers, Paulus Potterstraat 103, Zutphen. **Alphen a. d. Rijn:** scriba: J. van Harsen, Prunusstraat 25, tel. (01720) 3483.